

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗИ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

Гацько А.Ф., доктор економічних наук, професор,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6834-5043>

Смігунова О.В., кандидат економічних наук, доцент,
Інститут тваринництва НААН України, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9660-3361>

Олійник Т.А., здобувачка,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Стан розвитку галузі молочного скотарства має важливе значення для забезпечення соціальної й економічної стабільності економічної системи України. Формування якісної молочної сировинної бази основою для гарантування продовольчої безпеки шляхом виробництва корисних та безпечних продуктів харчування. За останнє десятиріччя середній показник споживання молока та молочних продуктів українцями становить близько 200 кг/чол. при нормі 380 кг. При цьому виробництво молока на 1 особу у 2021 р. становило 210,6 кг [1], що робить Україну в значній мірі залежною від імпорту молочної продукції [2].

Варто зауважити, що окупація територій, міграція та економічні наслідки повномасштабних воєнних дій обумовили зниження внутрішньої потреби в молочних продуктах. В той же час деокупація низки регіонів формує рішучість бізнесу, в т.ч. й аграрного, щодо розвитку економіки.

Традиційно в Україні молочне скотарство розвивалось як додаткова галузь для компенсації сезонних проблем розвитку рослинницької галузі.

Низька концентрація поголів'я, його структура (переважно м'ясо-молочні породи, не спроможні демонструвати ні високі надої, ні високу м'ясну продуктивність) не спроможні забезпечити ефективність та конкурентоспроможність молочної галузі.

Спадна динаміка показників, що характеризують ефективність виробництва молока, стала ще більш значущою з початком повномасштабних воєнних дій.

За перший рік війни поголів'я молочних корів скоротилось на 12,4 %. Але в подальшому ситуацію вдалось стабілізувати і у 2023 р. воно становило 1352,8 тис. гол. Продуктивності молочних корів у 2023 р. становила 5476 кг/гол. Таким чином, виробництво молока має стати тенденцією до зменшення.

З кожним роком конкурентні позиції українських виробників молока погіршуються навіть на внутрішньому ринку молочної продукції. Забезпечення виробництва молочних продуктів, що є соціально значимим напрямом виробництва, не забезпечує фінансової вигоди, а навпаки, вимагає державної підтримки та ефективного контролю та регулювання. При цьому обсяги виробництва молока в Україні зменшуються з огляду на складні умови в господарствах населення, однак промисловим підприємствам все ж вдається утримувати позитивну динаміку.

На думку сучасних аналітиків відновлення чисельності поголів'я ВРХ до рівня початку 2000-х рр. вимагає декількох десятиріч, адже крім втраченого генетичного ресурсу ВРХ, значний вплив справляють кліматичні зрушення та необхідність перегляду структури агропромислового виробництва [3].

Неспроможність дрібних господарств повноцінно забезпечити техніко-технологічну сторону виробничого процесу, призводить до змін крім кількісних, ще й до якісних характеристик молока, які, безумовно, визначають конкурентоспроможність продукції на ринку.

Господарства населення найбільш суттєво постраждали від наслідків повномасштабних воєнних дій, адже значна кількість українців змушені були залишити на окупованих територіях свою худобу; вибракувати довелось поранених тварин. Мінування полів та пасовищ спричинило погіршення рівня годівлі тварин. З огляду на зростання цін на паливо, електроенергію, корми тощо малі господарства не спроможні підвищувати витрати на виробництво. За даними аналітиків, протистояти викликам сьогодення і забезпечувати рентабельність виробництва молока спроможні промислові підприємства, що утримують 400 гол. [4].

Варто зауважити, що 87 % молока, яке направляється на переробку, виробляється крупнотоварними підприємствами, а отже, скорочення надоїв в господарствах населення не справляє значного впливу на промислове виробництво молока та молочної продукції.

Якість виробленої молочної визначає ціну його закупівлі. Попри те, що динаміка зростання закупівельних цін на молочну сировину промислових підприємств і господарств населення була практично однаковою, на протязі всього представленого періоду ціна закупівлі молока від промислових підприємств була стабільно на 43-57 % вищою, адже лише в підприємства промислового типу спроможні виготовляти молоко гатунку екстра.

Згідно Наказу Мінагрополітики від 12.03.2019 р. № 118 «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів», після завершення воєнного стану молокопереробні підприємства зможуть використовувати лише молочну сировину екстра гатунку [5].

Можливість розширеного розвитку молочного скотарства визначається передусім станом кормової бази, спроможністю забезпечити необхідний рівень годівлі тварин. Організація повноцінних кормових раціонів молочних корів сприяє вирішенню проблеми збільшення їх надоїв разом із поліпшенням якості молочної сировини.

Поряд з розвитком польового кормовиробництва та лукопасовищного господарства значних зусиль вимагає організація та підвищення ефективності промислового виробництва кормів.

З початку війни відбулось суттєве зростання цін на ПММ (понад 70 %), що призвело до зростання собівартості грубих кормів; зниження цін на зернові та олійні культури як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку, призвело до суттєвого скорочення суми обігових коштів у фермерів. Можливості виходу українських виробників молока на зовнішні ринки наразі є значно обмеженими, а бажання зарубіжних країн нівелювати логістичні проблеми призводить до нарощування обсягів їх власного виробництва [6].

Можливість виходу на європейські ринки залежить від спроможності трейдерів сформувати крупнотоварні партії молочної продукції. Це значно спрощується у випадку становлення висококонцентрованого молочного скотарства, спроможного забезпечити широке використання інноваційних технологій та відповідність продукції європейським стандартам якості. В той же час фермерство продемонструвало своє виключне значення в забезпеченні населення продуктами харчування в період повномасштабних воєнних дій. Тому важливо не втратити цей сегмент, спрямувавши зусилля на пошук інструментів його ефективного розвитку, зокрема, шляхом налагодження інтеграційних механізмів.

Література:

1. Тваринництво України 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/05/zb_tv_2022.pdf (дата звернення: 27.01.2025).
2. Ужва А.М. Аналітичний моніторинг стану виробництва молока в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 236-239. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-2-1>

3. Хто і скільки споживає молочних продуктів?
URL: <https://avm-ua.org/uk/post/hto-i-skilki-spozivaє-molocnih-produktiv>
(дата звернення: 27.01.2025).

4. Молочно-товарні ферми вийшли на довоєнні рівні виробництва молока в 2023 році. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/molocno-tovarni-fermi-vijsli-na-dovoenni-rivni-virobnictva-moloka-v-2023-roci> (дата звернення: 27.01.2025).

5. Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12.03.2019 р. № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-19#Text> (дата звернення: 27.01.2025).

6. В Україні почали зростати ціни на молоко.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3055524-v-ukraini-pocali-zrostati-cini-na-moloko.html> (дата звернення: 27.01.2025).

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ЙОГО СПЕЦИФІКА

Гуторов О.І., доктор економічних наук, професор,
Інститут кліматично орієнтованого сільського
господарства НААН, м. Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0688-9413>

Стратегічне планування є унікальним процесом управління як великомасштабними соціально-економічними системами, так і локальними – виробничими, територіальними.

Основоположним елементом цієї категорії є поняття стратегії, тлумачення якого визначає цілепокладання, планування, очікувані результати, механізми реалізації та контролю.

Поняття стратегії розуміється дослідниками досить широко. У ході аналізу наукових джерел [1; 2; 3; 4; 5; 6] були визначені основні змістовні конотації поняття стратегії.

Зміст стратегії як поняття на основі різних наукових і методологічних підходів у всій її сукупності формує єдине розуміння стратегії як категорії. При цьому слід дотримуватися ієрархічного принципу формування стратегії як документа. Ієрархічний принцип має на увазі відображення в стратегії наступних інформаційних блоків: образ майбутнього, сфера діяльності, конкурентні переваги, методика реалізації стратегії, планування і т.д.